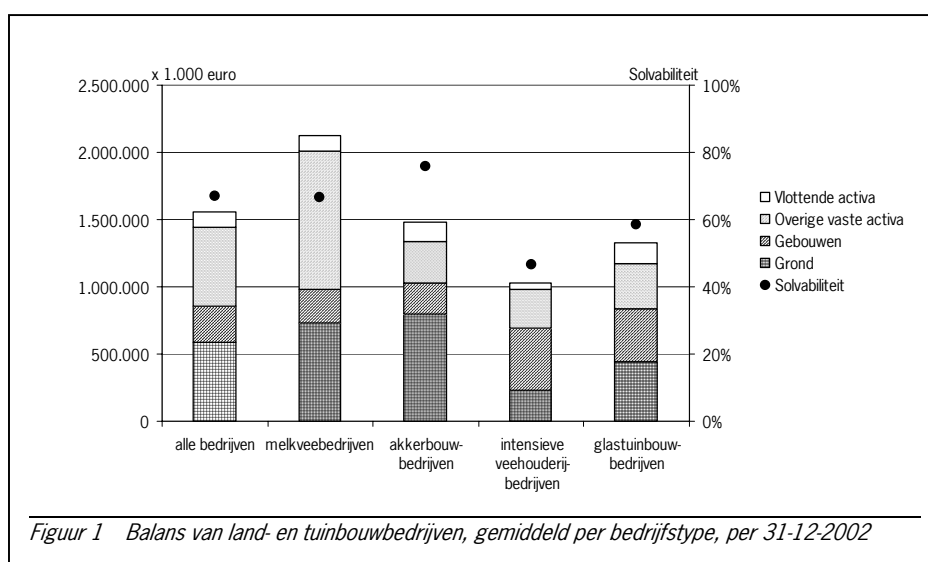

AGRARISCHE BEDRIJVEN STERK IN WAARDE GESTEGEN*Karel van Bommel en Walter van Everdingen*

De totale balanswaarde van de Nederlandse land- en tuinbouwbedrijven is tussen 1992 en 2002 met bijna 50% toegenomen, van 73 miljard euro in 1992 tot ongeveer 110 miljard euro in 2002. In dezelfde periode is het aantal bedrijven met een kwart afgenomen. Het overgrote deel van het totale kapitaal is vastgelegd in grond, gebouwen, machines en productierechten. Vooral de grond is over de genoemde periode sterk in waarde gestegen, maar ook innovaties en milieuinvesteringen zorgden voor een toename van het balanstotaal. Het gemiddelde land- en tuinbouwbedrijf had aan het eind van 2002 ruim 1,5 miljoen euro in het bedrijf vastgelegd (figuur 1), waarvan 38% in grond. De opbouw van de balans hangt sterk van de sector af. Bij akkerbouwbedrijven draagt de grond met bijna 800.000 euro voor meer dan de helft bij aan het balanstotaal. Bij melkveebedrijven is de grond met bijna 750.000 euro ook een belangrijke post (34%), maar speelt de waarde van het melkquotum een nog grotere rol, met bijna 40% van het balanstotaal. Door de waardering van die quota is het kapitaalsbeslag in de melkveehouderij gemiddeld het hoogst van alle onderscheiden bedrijfstypen. Bij de glastuinbouw is een groot gedeelte in kassen geïnvesteerd. Ruim 60% van het balanstotaal bestaat uit de kassen plus ondergrond. In de intensieve veehouderij ligt veel vermogen vast in de stallen. De melkveehouderij heeft met een balanswaarde van ongeveer 50 miljard euro bijna de helft van het kapitaal op agrarische bedrijven in handen.

Eigen vermogen belangrijk

In 1992 kon ruim 50 miljard euro van het balanstotaal worden aangewezen als eigen vermogen. In 2002 gold dat voor ruim 72 miljard euro. Het eigen vermogen is overigens gecorrigeerd voor een latente belastingclaim op de waarde van productierechten. Hierbij is 30% van de waarde van die rechten als vreemd vermogen opgenomen. Ongeveer tweederde van het balanstotaal bestaat uit eigen vermogen. De solvabiliteit (verhouding eigen vermogen/totaal vermogen) is iets lager dan in 1992, toen bijna 71% met eigen vermogen werd gefinancierd. De solvabiliteit in de grondgebonden sectoren is duidelijk hoger dan in de intensieve veehouderij en glastuinbouw. In de intensieve veehouderij komt eind 2002 zelfs meer vreemd dan eigen vermogen voor.

Vreemd vermogen neemt toe

Sinds 1992 zijn de hypothecaire leningen bij banken met ruim tweederde toegenomen, tot ongeveer 21 miljard euro. Van het balanstotaal in 2002 bestaat een vijfde uit vermogen dat door banken beschikbaar is gesteld. Dit aandeel is het hoogst in de intensieve veehouderij. Daar is gemiddeld ruim 400.000 euro per bedrijf afkomstig van langlopende leningen bij banken. Op de akkerbouwbedrijven wordt er gemiddeld nog geen 3 ton van banken geleend. De inbreng van familieleningen is er echter wel groter dan bij de andere bedrijfstypen.

Conclusie

De totale balanswaarde is tussen 1992 en 2002 flink gestegen, onder andere door de waarde stijging van grond. Samen met de afname van het aantal bedrijven, heeft het geleid tot een forse groei van de gemiddelde kapitaalsinzet per bedrijf. De leningen zijn relatief sterker toegenomen dan het eigen vermogen, waardoor de solvabiliteit is gedaald. Dit komt ook overeen met de trend tot schaalvergroting, waarbij grotere bedrijven zakelijker worden gerund. Hierbij hoort ook vaak een relatief grotere inbreng van vreemd kapitaal.